

Z PROBLEMATYKI SPOŁECZNO-PEDAGOGICZNEJ

SEMINARE

t. 39 * 2018, nr 3, s. 65-74

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2018.2.05>

SEBASTIAN PLICHTA¹

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

PRAWNE I MORALNE ASPEKTY UŻYCIA ŚRODKÓW PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO PRZEZ FUNKCJONARIUSZA POLICJI

LEGAL AND MORAL ASPECTS OF THE USE OF COERCIVE MEASURES
BY POLICE OFFICERS

Summary

The article addresses the issue of the role of the Police in a state governed by the rule of law. It focuses on one of the most controversial issues, namely, the use of measures of direct coercion by police officers. By analyzing legal regulations governing the use of coercive measures and comparing them with general moral norms based on the natural law, the author attempts to find ethical justification for the powers of constraint exercised by legal, state authorities. An attempt has also been made to investigate how this law influenced the professional ethics of the police, i.e. the rules that officers should follow in their service to the public.

Keywords: policeman, coercive measure, police ethics

Artykuł podejmuje zagadnienie roli Policji w państwie prawa. Skupia się na jednej z najbardziej kontrowersyjnych kwestii, jaką jest stosowanie środków przymusu bezpośredniego przez policjantów. Autor poprzez analizę przepisów prawa regulujących stosowanie środków przymusu i zestawienie ich z ogólnymi normami moralnymi płynącymi z prawa naturalnego stara się znaleźć etyczne usprawiedliwienie stosowania przymusu przez legalną władzę w państwie. Próbował także zbadać, jak owo prawo wpłynęło na sformułowanie etyki zawodowej policjanta, czyli zasad, którymi ma się kierować funkcjonariusz w służbie społeczeństwu.

Słowa kluczowe: policjant, środek przymusu, etyka policyjna

WPROWADZENIE

W mediach społecznościowych i w Internecie co jakiś czas pojawia się nowe nagranie związane z „brutalnością” polskiej Policji. Trzeba jednak pamiętać, że świat współczesny nie jest światem idealnym, w którym policja byłaby niepotrzebna, a sam porządek w społeczeństwie mógłby zostać osiągnięty za pomocą

¹Sebastian Plichta – funkcjonariusz Policji w Oddziale Prewencji Policji w Lublinie, doktorant teologii na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie. E-mail: sebastianplichta@onet.eu.

konsensusu, zrozumienia i tolerancji, władza zaś mogłaby być oddana w ręce autentycznych autorytetów. Świat, w którym nie istniałaby konieczność użycia przymusu lub chociażby groźby takiego przymusu celem utrzymania ładu i porządku, jest jedynie idealistyczną mrzonką. Zastosowanie siły jest niekiedy nieuniknione, aby powstrzymać tych, którzy kierowani chorymi ambicjami, chciwością, agresją, gniewem podejmują niebezpieczne działania, na mniejszą bądź większą skalę. Chodzi tu może zarówno o niepokoje społeczne, rozumiane jako zbiorowe naruszanie porządku publicznego, jak i o przestępstwa i wykroczenia popełniane indywidualnie. W celu zaprowadzenia i utrzymania porządku prawnego konieczne są prawa i określona forma ich egzekwowania. W większości państw instrumentem wymuszającym poszanowanie prawa jest Policja i proces karny (Alderson 1994, 5).

W krajach demokratycznych najważniejszą rolą państwa jest ochrona i poszanowanie godności człowieka i jego praw, które gwarantowane są przez konstytucję. Są jednak przypadki, w których prawo dopuszcza stosowanie środków przymusu i ingerencje w podstawowe prawa obywatela. Pokojowe życie w społeczeństwie wymaga respektowania prawa, które jasno określa, czego nie wolno czynić. Są jednak osoby bądź grupy osób, które z różnych przyczyn nie stosują się do powszechnie obowiązującego prawa i niekiedy, stosując przemoc, naruszają porządek prawny i społeczny, nierzadko uciekając się przy tym do przemocy. Takie zachowania pozostawione bez odzewu ze strony społeczeństwa i władz bardzo szybko przekształciłyby się w anarchię. Dlatego też od najdawniejszych czasów społeczeństwa wprowadzały prawo do odwetu za doznaną krzywdę przysługującą pokrzywdzonym lub – w przypadku ich śmierci – rodzinom. Wraz z rozwojem społeczeństw coraz lepiej rozumiano, że przemoc rodzi przemoc, starano się więc skodyfikować owe prawo, by zachować proporcjonalność odwetu do doznanej krzywdy (Nagórny 2002, 227-257).

Niniejsza publikacja ma na celu podjęcie refleksji nad kwestią stosowania przez organy państwowe środków przymusu bezpośredniego w kontekście obowiązującego prawa oraz zestawienie tej kwestii z normami moralnymi i etyką zawodową Policji. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż bezpośrednio ingerowanie w podstawowe dobra drugiej osoby musi być moralnie i prawnie dopuszczalne w określonych sytuacjach. Będzie to możliwe po określeniu roli państwa w stosunku do jego obywateli i umiejscowieniu organu Policji w życiu społecznym. Niezbędne będzie do tego zestawienie obowiązujących przepisów prawa z ogólnymi normami moralnymi płynącymi z prawa naturalnego.

1. PAŃSTWO JAKO GWARANT ŁADU SPOŁECZNEGO I PRZESTRZEGANIA PRAWA

W demokratycznych państwach obowiązek przeciwstawiania się nieuprawnionej przemocy i ochrona obywatela spoczywa na władzy, która jest wyposażona w odpowiednie do tego organy, a obywatelom pozostawia się prawo do obrony koniecznej, oczywiście w sposób proporcjonalny do zagrożenia (Ustawa Kodeks

Karny 1997, art. 25). Istotą użycia przez władzę siły wobec obywateli musi być konieczność ochrony godności każdej osoby, zagwarantowanie przestrzegania prawa oraz utrzymanie demokratycznego porządku (Machinek 2002, 157). Doświadczenie ludzkie pokazuje, że w państwach totalitarnych władza przejawia skłonności do nadużywania siły celem wprowadzania w życie swoich planów, dlatego też w demokratycznym państwie prawa władza podzielona jest na ustawodawczą, sądowniczą i wykonawczą. Tym samym władza wykonawcza i sądownicza podlega jest obowiązującemu prawu (Konstytucja 1997, 7), zapewniając poszanowanie i ochronę praw człowieka (Konstytucja 1997, 5). Zgodnie z tymi zasadami wszelkie działania zwierzchnich władz państwowych, w tym także te związane z użyciem siły, o tyle zyskują akceptację społeczeństwa, o ile podejmowane są zgodnie z prawem, służą ochronie bezpieczeństwa i wolności obywatelskich oraz ograniczają się do tego, co w świetle rozumu wydaje się konieczne i dostosowane do sytuacji (Wiszowaty 2011, 113).

Główną siłą w większości krajów do egzekwowania prawa jest Policja wyposażona w prawo do stosowania przymusu bezpośredniego celem zapewnienia konstytucyjnego porządku prawnego w każdej sytuacji (Wojtczak 2001, 54-66). Należy jednak zaznaczyć, że Policja nie może być narzędziem w ręku władzy, co więcej, nie może być gwarantem sprawowania władzy. Państwo, w którym człowiek nie jest w stanie na drodze prawnej bronić się przed przymusem państwowym, staje się po prostu państwem policyjnym. Należy szukać zatem ładu pomiędzy dwiema skrajnościami: uzależnienia utrzymania ładu i porządku publicznego od stałej obecności i aktywności Policji oraz braku możliwości przywrócenia naruszonego porządku prawnego, co skutkuje szerzeniem się anarchii (Sutor 1994, 83). Faktem jest, że prawo do stosowania określonych przypadków przymusu bezpośredniego ma tylko legalnie wybrana władza i to tylko wtedy, gdy jest to jedyna droga do przywrócenia naruszonego, zarówno zbiorowo jak i indywidualnie, ładu powszechnego.

2. ŚRODKI PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO W POLSKIEJ POLICJI

W Polsce podstawowym organem do egzekwowania prawa jest Policja Państwowa powołana ustawą Sejmu II Rzeczypospolitej z 24 lipca 1919 r., której art. 1 stanowił: „Policja Państwowa jest organem wykonawczym władz państwowych i samorządowych i ma za zadanie ochronę bezpieczeństwa, spokoju i porządku publicznego” (Ustawa 1919, 1). Po transformacjach systemowych 1989 r. polski rząd przyjął nową Ustawę o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 r., która tworzy Policję jako formację służącą społeczeństwu i przeznaczoną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz do utrzymywania bezpieczeństwa i porządku publicznego. Ustawa wśród podstawowych zadań Policji wymienia ochronę życia, zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami oraz ochronę bezpieczeństwa publicznego (Ustawa 1990, 1). Funkcjonariusze Policji w celu realizacji ustawowych

zadań Policji są wyposażeni w odpowiednie uprawnienia oraz środki prawne, które określone są w ustawie o Policji. Ponadto ww. ustawa nadaje funkcjonariuszom tej formacji możliwość stosowania środków przymusu bezpośredniego (Ustawa 1990, 15-16).

Szczegółowy katalog środków przymusu i zasady ich stosowania określa ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Ustawa 2013, 12). W poczet tychże środków wpisują się: „siła fizyczna (w postaci technik: transportowych, obrony, ataku, obezwładnienia), kajdanki (zakładane na ręce, zakładane na nogi, zespolone), kaftan bezpieczeństwa, pas obezwładniający, siatka obezwładniająca, kask zabezpieczający, pałka służbowa, wodne środki obezwładniające, pies służbowy, koń służbowy, pociski niepenetracyjne, chemiczne środki obezwładniające (w postaci: ręcznych miotaczy substancji obezwładniających, plecakowych miotaczy substancji obezwładniających, granatów łzawiących, innych urządzeń przeznaczonych do miotania środków obezwładniających), przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej, cela zabezpieczająca, izba izolacyjna, pokój izolacyjny, kolczatka drogowa i inne środki służące do zatrzymywania oraz unieruchamiania pojazdów mechanicznych, pojazdy służbowe, środki przeznaczone do pokonywania zamknięć budowlanych i innych przeszkód, w tym materiały wybuchowe, środki pirotechniczne o właściwościach ogłuszających lub oślniewających” (Ustawa 2013, 12).

Jak widać, katalog środków przymusu bezpośredniego jest szeroki, każdy z nich ma za zadanie zapewnić bezpieczeństwo nie tylko społeczeństwu, ale także samemu interweniującemu funkcjonariuszowi. Nieodpowiednie stosowanie któregośkolwiek ze środków przymusu mogłoby przypominać bardziej stosowanie przemocy skutkujące przekroczeniem uprawnień i pogwałceniem podstawowych praw człowieka niż próbę przywrócenia ładu i porządku, dlatego uprawniony funkcjonariusz musi stosować się ściśle do ustawowo określonych przepisów, które pozwalają mu na zastosowanie konkretnego środka przymusu w danej sytuacji. Ustawa jasno opisuje okoliczności, w których można odwołać się do konkretnego środka przymusu.

Należy zauważyć, iż ustawodawca wprowadza obwarowania co do stosowania niektórych środków przymusu bezpośredniego. Używając siły fizycznej lub wykorzystując siłę fizyczną, nie zadaje się uderzeń, chyba że funkcjonariusz działa w celu odparcia zamachu na życie lub zdrowie własne lub innych osób albo na mienie, lub przeciwdziała ucieczce, czyli w sytuacji bezpośredniego zagrożenia najwyższych wartości. Podobnie rzecz ma się z pałką służbową, której to nie stosuje się wobec osób, w stosunku do których użyto kajdanek, kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego, siatki obezwładniającej oraz obezwładnionych wskutek użycia przedmiotu przeznaczonego do obezwładnienia za pomocą energii elektrycznej – za wyjątkiem dźwigni transportowych stosowanych przy użyciu pałki służbowej (Ustawa 2013, 19). Pałką służbową nie zadaje się uderzeń i pchnięć w głowę, szyję, brzuch i nieumięśnione oraz szczególnie wrażliwe części ciała,

z wyjątkiem sytuacji, gdy zachodzi konieczność odparcia zamachu stwarzającego bezpośrednio zagrożenie życia lub zdrowia uprawnionego lub innej osoby. Linio- wy funkcjonariusz służby prewencyjnej, w trakcie codziennych zadań jest wyposażony tylko w niektóre z ww. atrybutów, tj. kajdanki, pałkę służbową, chemiczne środki obezwładniające w postaci ręcznych miotaczy substancji obezwładniających, coraz częściej także przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej, tzw. TASERY (Suliowski, Patrzek i Papczyński 2011, 11), oraz podstawowy środek przymusu, jakim jest siła fizyczna. Celowo jest tu pomija- na broń palna, która traktowana jest jako ostateczny środek przymusu.

3. ASPEKTY MORALNE I PRAWNE UŻYCIA ŚRODKÓW PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO

Stosowanie środków przymusu bezpośredniego może nieść ze sobą pewne dylematy moralne, zarówno na poziomie ustawodawcy jak i osoby uprawnionej do ich stosowania, gdyż ingerują w podstawowe prawa i wolności ludzkie. Problem moralny zauważa już sam ustawodawca, wprowadzając odpowiednie słownictwo, i tak mówi się o „użyciu” środków przymusu, przez co należy rozumieć zastosowanie środka przymusu wobec osoby oraz jego „zastosowanie”, za którym to określeniem kryje się każdorazowe zastosowanie środka przymusu wobec zwierzęcia, lub zastosowanie go celem zatrzymania, zablokowania lub unieruchomienia pojazdu lub pokonania przeszkody. Z punktu etycznego należy pochwalić ustawodawcę za fakt podkreślenia godności ludzkiej i obowiązku jej poszanowania przez uczynienie takiego rozgraniczenia i to już na wstępie ustawy (Ustawa 2013, 4). Na pochwałę zasługują także zasady, które muszą towarzyszyć każdorazowo zastosowaniu środków przymusu. Ustawodawca dostrzega delikatność omawianego zagadnienia i cienką granicę pomiędzy prawem a przemocą, wymagając od funkcjonariusza, aby stosował środki przymusu wyłącznie w ramach realizacji ustawo- wych zadań Policji. Ponadto środki przymusu bezpośredniego zastosować można tylko wówczas, gdy są niezbędne do osiągnięcia celów tego zastosowania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, wybierając środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości i maksimum bezpieczeństwa dla funkcjonariusza. Powyższe zasady należy odczytywać jako podkreślenie gradacji w doborze środków przymusu w trakcie czynności służbowych, tj. należy dobierać środki, poczynając od tych najmniej ingerujących w wolność i nietykalność drugiej osoby, co za tym idzie stosować należy je tak, aby wyrządzić jak najmniejszą szkodę. Co więcej, aby uniknąć wszelkich form sadyzmu, należy odstąpić od użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, gdy cel ich użycia lub wykorzystania został osiągnięty.

Mając na uwadze powyższe rozróżnienia można stwierdzić, iż ustawodawca, w trosce o dobro osoby, nawet tej naruszającej ład i porządek, nakłada na funkcyj- nariusza obowiązek szczególnej rozważliwości w trakcie stosowania środków przymusu. Podkreśla tym samym, że każdy człowiek obdarzony jest nadprzyrodzoną god- nością, która winna być poszanowana na każdej płaszczyźnie życia. Ustawodawca

dostrzega słabość ludzkiego charakteru i dopuszcza sytuację, w której osoba naruszająca szeroko rozumiany porządek prawny może być jednocześnie tą najsłabszą i wprowadza tak zwane podmiotowe ograniczenie stosowania środków przymusu bezpośredniego. Tym samym zabrania stosowania środków przymusu wobec trzech kategorii osób: kobiet w widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do 13 roku życia, oraz osób o widocznej niepełnosprawności. W przypadku osób należących do jednej z tych kategorii uprawniony może użyć wyłącznie siły fizycznej w postaci technik obezwładnienia. Ustawodawca dostrzega możliwość zachowań agresywnych ze strony takich osób, chce jednak chronić ich zdrowie jako, jak się wydaje, osób najsłabszych w społeczeństwie oraz osób nienarodzonych. Biorąc jednak pod uwagę nieprzewidywalność, zróżnicowany stopień skomplikowania i trudności interwencji policyjnych, prawo musi stać po stronie osoby uprawnionej do zgodnego z prawem stosowania środków przymusu i – dbając o życie i zdrowie policjanta – dopuszcza wyjątek w wyżej omawianych przypadkach. Mowa o sytuacji, w której zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie uprawnionego lub innej osoby, a użycie siły fizycznej jest niewystarczające lub niemożliwe. Uprawniony może użyć innych środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej, którą to należy jednak traktować jako ostateczność, a dobór i sposób użycia środka przymusu musi uwzględniać jego właściwości oraz stan osoby, wobec której ma być użyty (Ustawa 2013, 7).

4. OKOLICZNOŚCI UPRAWNIAJĄCE DO UŻYCIE ŚRODKÓW PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO

Można założyć sytuację, w której człowiek naruszający porządek publiczny lub porządek prawny bądź podnoszący „rękę na policjanta” nie ma świadomości, iż ten może użyć wobec niego środków przymusu bezpośredniego. W tej sytuacji ustawodawca daje takiej osobie „szansę na poprawę” zachowania i obliguje policjanta do wezwania osoby do zachowania zgodnego z prawem oraz do uprzedzenia o zamiarze użycia środka przymusu. Taki zapis z punktu widzenia moralnego wydają się być zasadny: każda osoba, choćby przez chwilę, ma wtedy możliwość zastanowienia się nad własnym postępowaniem i odstąpienia od zachowania niezgodnego z prawem. Nie jest to jednak jednoznaczne z odstąpieniem od czynności prawnych związanych z ewentualnym popełnieniem przestępstwa lub wykroczenia. Jeśli w przypadku zastosowania powyższej procedury nie dojdzie do zaprzestania działań niezgodnych z prawem, to gdy zostaną użyte środki przymusu bezpośredniego, ciężar wszelkich konsekwencji prawnych i moralnych spoczywa na agresorze. Jednakże od ostrzeżenia o użyciu środków przymusu można odstąpić w konkretnym przypadku, mianowicie gdy występuje bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności policjanta lub innej osoby.

Ustawa ściśle precyzuje okoliczności (potocznie zwane przypadkami), w których można użyć lub wykorzystać środki przymusu bezpośredniego. Warto zauważyć, że użycie lub wykorzystanie takiego środka jest zasadne tylko wtedy, gdy

występuje co najmniej jeden z niżej opisanych przypadków. Ustawa wymienia okoliczności, w których funkcjonariusz może sięgnąć po środki przymusu. Są to: wyegzekwowanie wymaganego prawem zachowania zgodnie z wydanym przez uprawnionego poleceniem; odparcie bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby; przeciwdziałanie naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego; przeciwdziałanie bezpośredniemu zamachowi na ochroniane przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia; ochrona porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego; przeciwdziałanie niszczeniu mienia; zapewnienie bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia; ujęcie osoby, udaremnienie jej ucieczki lub pościgu za tą osobą; pokonanie biernego oporu; pokonanie czynnego oporu; przeciwdziałanie czynnościom zmierzającym do autoagresji (Ustawa 2013, 11).

Sprecyzowanie okoliczności stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz wzajemne zależności pomiędzy poszczególnymi środkami wydają się być uzasadnione już na poziomie ustawy, która wskazuje, iż stosowanie niektórych środków przymusu służy do obezwładnienia osoby przez zadanie bólu fizycznego. Bez powyższych ustaleń istniałoby ryzyko zatarcia granicy pomiędzy praworządnością a przemocą, z nieludzkim traktowaniem i torturowaniem włącznie. Wydawać by się mogło, że „katalog sytuacji” uprawniających do zastosowania środków przymusu jest bardzo zawężony, jednak po głębszej analizie można dostrzec, że swoim zasięgiem jest w stanie objąć większość interwencji policyjnych. Aby zminimalizować ryzyko bezprawnego używania środków przymusu, każdorazowe ich użycie lub wykorzystanie funkcjonariusz Policji jest zobowiązany do udokumentowania. I tak, bezskutkowe² użycie lub wykorzystanie środków przymusu może być udokumentowane jedynie w notatniku służbowym. W przypadku tzw. skutkowego użycia takich środków policjant sporządza notatkę służbową. Ponadto funkcjonariusz jest zobowiązany udzielić „poszkodowanemu” niezwłocznie pierwszej pomocy, a w razie potrzeby zapewnić wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy (Ustawa 2013, 36-39). Warto jednak zauważyć, iż funkcjonariusz może odstąpić od udzielenia pierwszej pomocy w przypadku, gdy zachodzi jedna z następujących okoliczności: udzielenie tej pomocy może zagrazić życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu uprawnionego lub innej osoby; udzielenie tej pomocy spowodowałoby konieczność zaniechania przez uprawnionego czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów lub w ramach konwoju lub doprowadzenia (Ustawa 2013, 36).

² Tzw. bezskutkowe użycie środków przymusu bezpośredniego to takie, w którym nie nastąpiło zranienie osoby; nie wystąpiły widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby albo jej śmierć; zranienie albo śmierci zwierzęcia; zniszczenie mienia.

5. ETYKA POLICYJNA W SŁUŻBIE OBYWATELOM

Jak zostało powiedziane już wcześniej, Policja jako organ władz państwowych oraz samorządowych odpowiedzialna jest za ochronę bezpieczeństwa, ładu i spokoju publicznego i stanowi element niezbędny w strukturze każdego państwa, bez którego jego stabilność i ład byłyby nie do utrzymania. Dzięki temu funkcjonariusz Policji jest plasowany bardzo wysoko w hierarchii różnych zawodów, ale równie wysoko podnosi próg wymagań etycznych stawianych policjantom (Wiszwaty 2011, 55).

O doborze odpowiedniego środka przymusu decyduje sam policjant, na podjęcie decyzji bardzo często ma tylko sekundy, dlatego tak ważny jest odpowiedni dobór kandydata do służby w policji w trakcie procesu rekrutacji, a następnie jego dobre wykształcenie, by swoje zadania służbowe wykonywał z maksymalnym profesjonalizmem i zaangażowaniem (Rozporządzenie 2012). Dlatego też, oprócz wykształcenia fizycznego i intelektualnego policjanta, bardzo ważna jest formacja sumienia. Policjant, jako stróż prawa, poucza lub karze obywatela mandatem, a także stosuje środki przymusu bezpośredniego, jest pierwszym, a przeważnie jedynym interpretatorem obowiązującego prawa. Funkcjonariusz może w takiej sytuacji okazać się bezwzględny i nieczułym formalistą, dla którego praworządność jest wartością samą w sobie, lub też może mieć na uwadze wymiar moralny ustawowego zapisu, stosującym go w celu, dla którego został ustanowiony (Wiszwaty 2011, 121).

Na tym przykładzie widać, jak precyzyjna i wymagająca jest służba w Policji. Ze względu na specyfikę zawodu policjanta konieczne było wyodrębnienie etyki zawodowej, traktowanej jako swego rodzaju drogowskaz dla funkcjonariusza, który ma na celu taki sposób pełnienia przez niego służby, aby zapewnić maksymalne bezpieczeństwo jemu samemu i jak najmniejsze obciążenie osobie objętej interwencją.

Nad wyodrębnieniem etyki zawodowej Policji żywo dyskutowano podczas konferencji „Policja Europy XXI wieku – w kierunku jakości” (Warszawa, 1-3.04.2003). Wyodrębnienie etyki było konieczne m.in. ze względu na fakt, iż policjant w trakcie służby nie ma do czynienia tylko z czynnikami materialnymi, ale przede wszystkim z konkretnym człowiekiem, który w każdej sytuacji pozostaje osobą i posiada niezbywalną godność. Policjant, sięgając po środki przymusu bezpośredniego, musi mieć moralną pewność, że ich dobór i zastosowanie jest odpowiednie i etycznie uzasadnione. Niejednokrotnie w przypadku policjanta osoba która znalazła się w konflikcie z prawem, ma na sumieniu poważniejsze przestępstwa, a także może odnosić się z pogardą do funkcjonariusza³. W takim przypadku mogą budzić się negatywne emocje, a co za tym idzie, łatwo taką osobę potraktować brutalnie i z pogardą. Policjant jako „fachowiec” w swoim zawodzie

³ Około 80% kontaktów służbowych funkcjonariusza policji stanowią kontakty z osobami z tzw. marginesu społecznego, niejednokrotnie z przestępcami i recydywistami, a także z innymi policjantami z podobnym doświadczeniem. Wobec tego istnieje ryzyko powstania swoistego skrzywienia zawodowego, wyrażające się w przekonaniu, że przestępczość jest czymś normalnym.

musi wnieść się ponad negatywne emocje. W takim przypadku ogólnikowy postulat „nie czyn drugiemu, co tobie nie miłe” może okazać się niewystarczający (Wiszwaty 2011, 56-57).

Dlatego też Komendant Główny Policji rozporządzeniem nr 805 z dnia 31 grudnia 2003 r. określił zasady etyki zawodowej policjanta, którymi musi kierować się funkcjonariusz w realizacji zadań służbowych, szczególnie w przypadku użycia środków przymusu bezpośredniego (Zarządzenie 2003, 1). Zasady te wynikają z ogólnych norm moralnych i uwzględniają specyfikę zawodu policjanta. Zarządzenie obowiązuje także policjanta, aby ten we wszystkich działaniach działał z poszanowaniem godności ludzkiej oraz chronił prawa człowieka, a w szczególności respektował prawa każdego człowieka do życia oraz zakaz stosowania tortur i nieludzkiego traktowania (Zarządzenie 2003, 4).

ZAKOŃCZENIE

Przeprowadzone analizy upoważniają do stwierdzenia, iż służba policjanta nie jest łatwa i pełniona jest pod dużą presją. Opisane regulacje prawne stosowania środków przymusu bezpośredniego może nie są idealne, ale człowiek współczesny, niestety, nie żyje w świecie idealnym wolnym od przemocy, w którym Policja byłaby po prostu zbędna. Ich stosowanie zapewnia bezpieczeństwo funkcjonariuszowi, a przede wszystkim daje mu poczucie dobrze pełnionej służby i spokojnego sumienia. Tym samym może często obronić się przed zarzutem jakoby stosował przemoc, argumentując, iż używał środków przymusu bezpośredniego zgodnie z obowiązującym prawem, a osoba, wobec której je zastosowano ponosi odpowiedzialność za wynikające z nich obciążenia, które ją spotkały. Stanowi gwarancję zachowania porządku prawnego, ale także chroni osobę niestosującą się do przepisów prawa przed przemocą ze strony władzy.

BIBLIOGRAFIA:

- Alderson, John. 1994. *Policjant w państwie prawa*, tłum. Joanna Krahelska. Legionowo: Wydawnictwo Centrum Szkolenia Policji.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).
- Machinek, Marian. 2002. Używanie siły przez służby specjalne. Aspekty etyczne. W: *Policja, etyka, Kościół*, red. Edward Wiszwaty, Grażyna Kędzierska i Wiesław Pływaczewski, 154-163. Szczytno: Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie.
- Nagórny, Janusz. 2002. Oko za oko? Etyczne aspekty użycia siły. W: *Agresja i przemoc w świetle nauk przyrodniczych i humanistycznych*, red. Marian Machinek, 227-257. Olsztyn: Hosianum.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 kwietnia 2012 r. w sprawie postępowania kwalifikacyjnego w stosunku do kandydatów ubiegających się o przyjęcie do służby w Policji (Dz. U. poz. 432, z późn. zm.).

- Suliowski, Marek, Grzegorz Patrzek i Tomasz Papczyński. 2011. *Wybrane techniczne środki przymusu bezpośredniego – paralizator elektryczny TASER X26*, cz. 1. Katowice: Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach.
- Sutor, Bernhard. 1994. *Etyka polityczna*, tłum. Alojzy Marcol. Warszawa: Wydawnictwo Kontrast.
- Ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. o policji państwowej (Dz.U. 1919 nr 61 poz. 363).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz.U. 1990 nr 30 poz. 179).
- Ustawa Kodeks Karny z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. Nr 88, poz. 553).
- Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz.U. 2013 poz. 628).
- Wiszowaty, Edward. 2011. *Etyka Policji. Między prawem, moralnością i skutecznością*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Łośgraf.
- Wojtczak, Krystyna. 2001. Władza wykonawcza w Polsce: dualistyczna czy wieloczłonowa? *Państwo i Prawo*, 54-66.
- Zarządzenie nr 716 Komendanta Głównego Policji z dnia 22 grudnia 2003 r. (Dz. Urz. KGP z 2004 r. Nr 1. Poz. 3).